

**FUNDACJA
TOGATUS
PRO BONO**

BIULETYN 4(18) 2021

PRAWO SPADKOWE

GRUDZIEŃ 2021

Zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, finansowane ze środków otrzymanych od Powiatu Mieleckiego.

**MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI**

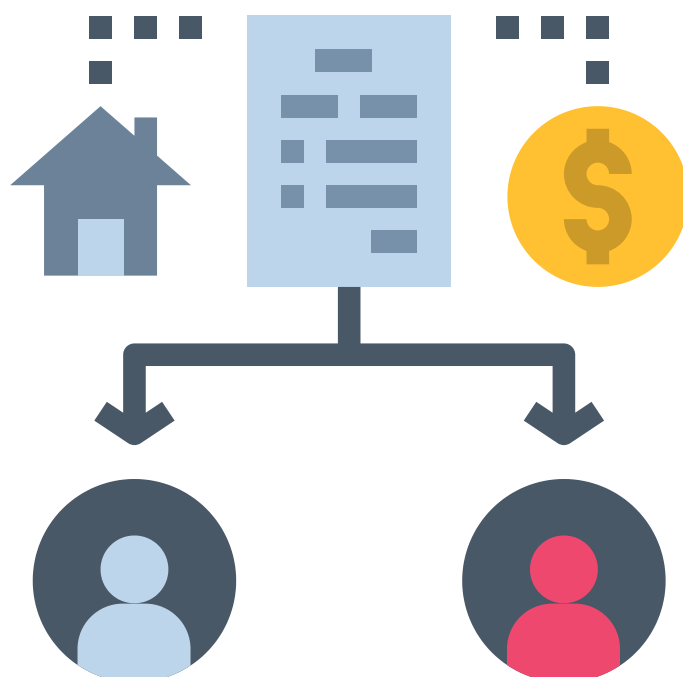
www.ms.gov.pl

**FUNDACJA
TOGATUS
PRO BONO**

Czym jest spadek?

Spadek to ogół praw i obowiązków, które przysługiwały danej osobie, zaś po jej śmierci przeszły na jej spadkobierców. Do spadku mogą wchodzić takie prawa jak: prawo własności nieruchomości np. dom, mieszkanie, a także prawo własności rzeczy ruchomych np. samochód, biżuteria itp. W skład spadku mogą wchodzić również prawa obciążające dany spadek czyli np. pożyczki czy kredyty. Spadek uważa się za otwarty z chwilą śmierci spadkodawcy.

Kim jest spadkobierca?

Jest to osoba uprawniona do dziedziczenia, na którą przechodzi ogół praw i obowiązków po śmierci spadkodawcy. Wśród spadkobierców wymienia się takie osoby jak: małżonek, dzieci, wnuki, rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, a także gminę i Skarb Państwa.

Czym jest testament?

Przez testament rozumie się dokument (akt woli) zawierający rozporządzenie własnym majątkiem na wypadek śmierci.

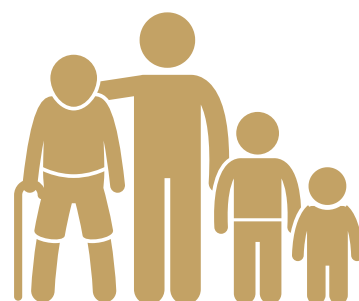
Wyróżnia się spadkobierców: ustawowych i testamentowych.

- Spadkobierca ustawowy – spadkobiercą ustawowym jest osoba powołana do dziedziczenia na podstawie ustawy. Sytuacja taka ma miejsce w przypadku, gdy osoba zmarła nie pozostawiła po sobie testamentu bądź, gdy sporządzony przez nią testament został uznany za nieważny.
- Spadkobierca testamentowy – spadkobiercą testamentowym jest osoba powołana do dziedziczenia na podstawie testamentu, sporządzonego przez osobę zmarłą. W przypadku sporządzenia testamentu osoba zmarła może dobrowolnie wybrać osobę, która odziedziczy pozostawiony przez nią majątek.

Dziedziczenie ustawowe :

- w pierwszej kolejności dziedziczą po zmarłym jego małżonek oraz dzieci. Dziedziczą oni w częściach równych, z tym że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż 1/4 całego spadku, czyli majątku który należał do zmarłego. W przypadku, gdy dziecko spadkodawcy nie dożyło tej chwili część spadku, która by do niego należała przechodzi na jego dzieci, czyli na wnuki osoby zmarłej,
- w drugiej kolejności, jeżeli brak jest dzieci spadkodawcy, to spadek przechodzi na małżonka oraz rodziców osoby zmarłej. W przypadku braku dzieci oraz małżonka spadkodawcy, cały spadek przypada rodzicom w częściach równych. Jeżeli zaś jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, to część przynależna temu rodzicowi przechodzi na rodzeństwo osoby zmarłej, czyli np. na brata lub siostrę. Z kolei jeżeli rodzeństwo nie dożyło otwarcia spadku ich udział przechodzi na ich dzieci, czyli bratanków i siostrzenice osoby zmarłej. Jeżeli natomiast brak jest rodziców, rodzeństwa oraz ich potomków, cały spadek przypada małżonkowi spadkodawcy. W przypadku braku dzieci spadkodawcy, jego małżonka, rodziców, rodzeństwa oraz ich dzieci cały spadek przypada dziadkom spadkodawcy; dziedziczą oni w częściach równych. Jeżeli brak jest któregoś z dziadków spadkodawcy udział, który by mu przypadął przechodzi na jego dzieci. Jeżeli brak jest dzieci dziadka, który nie dożył otwarcia spadku, to spadek przypada pozostałym dziadkom w częściach równych,
- w ostatniej kolejności, gdy brak jest ww. osób, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy. Jeżeli nie da się ustalić takiego miejsca lub znajdowało się ono za granicą, wówczas spadkobiercą ustawowym jest Skarb Państwa.

Małżonek zostaje wykluczony z dziedziczenia w przypadku, gdy osoba zmarła przed śmiercią wystąpiła o orzeczenie rozwodu lub separacji z winy tego małżonka, a żądanie takie było uzasadnione. W takiej sytuacji małżonek może zostać wyłączony z dziedziczenia na podstawie orzeczenia sądu.

Co rozumiemy przez rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci?

1. Majątkiem można rozporządzić na wypadek śmierci jedynie poprzez testament, czyli oświadczenie zawierające ostatnią wolę danej osoby.
2. Testament może zawierać rozporządzenie majątkiem należącym tylko jednej osoby.
3. Testament jest nieważny gdy został sporządzony: w stanie wyłączającym świadomość, czyli w stanie w którym osoba sporządzająca nie miała dokładnego rozeznania co do otoczenia i tego co dokładnie dokonuje. Testament jest nieważny w sytuacji, w której sporządzenie testamentu nastąpiło pod wpływem błędu lub groźby.
4. Prawo powoływania się na nieważność testamentu upływa z okresem 3 lat od dnia dowiedzenia się o przyczynie nieważności lub z upływem 10 lat od otwarcia spadku, czyli od chwili śmierci spadkodawcy.

Wyróżnia się testamenty zwykłe oraz szczególne.

Wśród testamentów zwykłych wyróżnia się:

- *Testament holograficzny* - sporządzony własnoręcznie – jest to testament sporządzony pismem spadkodawcy, który odręcznie spisuje swoją wolę, czyli przeznaczenie swojego majątku i następnie go podpisuje oraz umieszcza datę sporządzenia. Brak daty nie powoduje jednak nieważności takiego testamentu, jeżeli nie ma wątpliwości co do tego, że osoba sporządzająca testament rzeczywiście miała taką wolę. Co ważne testament taki musi być w całości napisany własnoręcznie. Testament spisany pismem komputerowym czy maszynowym prowadzi do jego nieważności.
- *Testament notarialny* – jest to testament sporządzony w formie aktu notarialnego.
- *Testament alograficzny* – jest to forma testamentu polegającego na tym, że spadkodawca w obecności 2 świadków oświadcza ustnie swoją ostatnią wolę. Osobami wobec, których taka wola może zostać przedstawiona jest: wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta, marszałek województwa, sekretarz powiatu lub gminy, kierownik urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie takiego spadkodawcy zostaje spisane w protokole i opatrzone datą jego sporządzenia, następnie zaś odczytane wszystkim obecnym, którzy go podpisują. Prawo sporządzenia takiego testamentu nie przysługuje osobom głuchym oraz niemym.

Wśród testamentów szczególnych wyróżniamy:

- *Testament ustny* – testament taki sporządza się w sytuacji, gdy zachodzi obawa szybkiej, nagłej śmierci (np. nagła choroba, nieszczęśliwy wypadek) albo w sytuacji gdy zachodzą szczególne okoliczności uniemożliwiające lub utrudniające sporządzenie testamentu zwykłego. W przypadku tego testamentu spadkodawca oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie w obecności 3 świadków. Treść takiego testamentu można stwierdzić w ten sposób, że jedna z osób będących świadkiem bądź inna osoba spíše treść testamentu w ciągu 1 roku od jego złożenia przez spadkodawcę. Treść testamentu może zostać również stwierdzona w ciągu 6 miesięcy od otwarcia spadku w formie zgodnych zeznań przez świadków przed sądem.
- *Testament podróżny* – testament taki zostaje sporządzony podczas podróży na polskim statku wodnym lub powietrznym (np. w samolocie). Spadkodawca w czasie podróży oświadcza swoją ostatnią wolę przed dowódcą lub jego zastępcą w obecności 2 świadków. Kolejno dowódca lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, następnie ją odczytując przy świadkach, po czym wszyscy obecni podpisują taki testament.
- *Testament wojskowy* – testament taki może zostać sporządzony jedynie przez żołnierza sił zbrojnych, osobę cywilną w czasie mobilizacji i wojny, a także przez osobę przebywającą w niewoli.

Czym jest zachowek?

- zachowek przysługuje wtedy, gdy zgodnie z ustawą odziedziczylibyśmy jakąś część majątku po zmarłym, jednak w wyniku sporządzonego testamentu zostaliśmy pominięci przez spadkodawcę i nie przypadł nam żaden udział w spadku,
- zachowek co do zasady przysługuje: dzieciom, wnukom, prawnukom, małżonkowi i rodzicom spadkodawcy, czyli osobom które byłyby powołane do dziedziczenia na podstawie ustawy,
- zachowek przysługuje w wymiarze połowy tego co odziedziczylibyśmy na podstawie ustawy, czyli w przypadku braku testamentu. Są jednak wyjątki, kiedy zachowek może być większy. Wyższego zachowku może domagać się osoba niezdolna do pracy lub osoba małoletnia. Wartość tego zachowku wynosi wtedy $\frac{2}{3}$ tego co odziedziczylibyśmy na podstawie ustawy.

CO ROZUMIEMY POPRZEZ TERMIN WYDZIEDZICZENIE?

- rozumie się przez to pozbawienie prawa do spadku, w tym zachowku osoby, której prawo takie przysługuje. Wówczas osoba taka nie otrzymuje żadnej części z majątku osoby zmarłej;
- wydziedziczenie następuje tylko w testamencie.

CO WCHODZI DO DŁUGÓW SPADKOWYCH?

- koszty pogrzebu po zmarłym,
- koszty całego postępowania spadkowego przed sądem,
- roszczenia osób uprawnionych do zachowku,
- obowiązki wynikające wykonania zapisów zwykłych i poleceń.

KIEDY MOŻE NASTĄPIĆ WYDZIEDZICZENIE?

Można wydziedziczyć najbliższego członka rodziny w sytuacji gdy:

1. postępował wbrew woli spadkodawcy sprzecznie z zasadami współżycia społecznego np. niemoralnie prowadził się, nadużywał alkoholu, narkotyzował się,
2. dopuścił się względem spadkodawcy lub osoby jemu najbliższej umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu, wolności lub rażącej obrazy czci - w takim przypadku nie jest konieczne do wydziedziczenia skazanie przez sąd,
3. uporczywie nie pełnił względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych np. nieutrzymywanie więzi rodzinnych ze spadkodawcą, wszczynanie awantur za życia spadkodawcy, brak sprawowania opieki w czasie choroby spadkodawcy.

PRZYJĘCIE SPADKU

Spadek można przyjąć w całości, czyli łącznie ze wszystkimi długami wchodzącymi w spadek, bądź możemy go przyjąć z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe. W takiej sytuacji przyjmujemy spadek z długami tylko w wysokości, w której przyjęty spadek będzie w stanie je pokryć. Jest to tzw. przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza. Spadek może zostać również odrzucony, czyli w takiej sytuacji nie otrzymujemy żadnej części majątku po zmarłym.

PRAWO SPADKOWE – NAJCZĘŚCIEJ ZADAWANE PYTANIA:

- **Czy można uzyskać informacje o stanie majątku spadkodawcy przed przyjęciem spadku?**

Ustalenie, czy zmarły krewny miał długi, jest bardzo trudne. Jeżeli spadkobierca nie ma wiadomości na temat kredytów lub pożyczek można złożyć do sądu wnioski o wykonanie spisu inwentarza. Przygotowuje go, na zlecenie sądu, komornik i przy tej okazji ocenia skład spadku. Można też samodzielnie spróbować ustalić stan finansów zmarłego, ale bank nie musi jednak podawać informacji, gdyż obowiązuje tajemnica bankowa.

Jednak w trakcie przeprowadzenia postępowania spadkowego, to sąd może zwrócić się do banku i ten będzie musiał ujawnić żądane informacje. Można też próbować uzyskać informacje z takich baz jak Biuro Informacji Kredytowej czy Biuro Informacji Gospodarczej, powołując się na toczące się postępowanie spadkowe (trzeba koniecznie dołączyć odpis aktu zgonu spadkodawcy). Niestety, tu też można spotkać się z odmową.

- **Czy istnieje możliwość podważenia testamentu?**

Każdy z testament może zostać podważony. Podważenie testamentu notarialnego jest z reguły najtrudniejsze, dlatego że notariusz jest zobowiązany zadbać o to, żeby osoby składające oświadczenia woli (np. sporządzające testament) były świadome i działały swobodnie, bez przymusu. Łatwiejsze jest unieważnienie testamentu własnoręcznego. Znacznie prostsze, niż w przypadku testamentu notarialnego, jest wykazanie, że testament własnoręczny został sporządzony w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

- **Czy testament można zmienić lub odwołać?**

Spadkodawca może w każdej chwili zmienić lub odwołać każdy testament i to bez względu na to, w jakiej formie go uprzednio sporządził.

Odwołanie testamentu może nastąpić poprzez sporządzenie nowego testamentu lub zniszczenie nieaktualnego, bądź też pozbawienie go cech, od których zależy jego ważność.

Sporządzenie kolejnego testamentu wiąże się ze wskazaniem w jego treści, czy następuje odwołanie wcześniejszych testamentów. Nie jest konieczne odwołanie lub zmiana testamentu w takiej samej formie, w jakiej się uprzednio sporządziło testament. Jednak dla bezpieczeństwa rekomendowana jest zmiana testamentu lub jego odwołanie w formie aktu notarialnego lub co najmniej w formie, w jakiej uprzednio został sporządzony testament. W przypadku dokonania wyłącznie odwołania testamentu i niesporządzenia nowego, w grę będzie wchodziło dziedziczenie ustawowe. W przypadku dokonania zmiany niektórych tylko postanowień uprzednio sporządzonego testamentu, z pominięciem wskazania, że odwołuje się poprzedni testament, w mocy pozostają te postanowienia uprzedniego testamentu, które nie zostały zmienione.

- **Czy prawo do zachowku jest dziedziczone?**

Roszczenie z tytułu zachowku przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej do zachowku tylko wtedy, gdy spadkobierca ten należy do osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. To znaczy, że w przypadku, gdy np. syn spadkobiercy (zstępny bliższy) w trakcie procesu o zachówek umrze, jego dziecko (zstępny dalszy) dziedziczy roszczenie o zachówek, ponieważ samo również zgodnie z ustawą jest osobą uprawnioną do zachowku po pierwszym spadkobiercy (czyli swoim dziadku).

- **Co to jest przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza?**

Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oznacza, że po zmarłym jest dziedziczony jego majątek i długi, ale ich zaspokojenie może odbyć się tylko do wartości odziedziczonego majątku. Wierzyciele zmarłego mogą zatem domagać się od spadkobiercy tylko takiej kwoty z tytułu długów zmarłego, która nie przekracza wartości majątku spadkowego (przy czym egzekucję do tej kwoty mogą prowadzić z całego jego majątku, a nie tylko z przedmiotów odziedziczonych).

DARMOWA POMOC PRAWNA - PORADNICTWO OBYWATELSKIE

Na terenie całej Polski funkcjonuje ponad 1500 punktów darmowej pomocy prawnej i poradnictwa. Jest to rezultat wejścia w życie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Z darmowych porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na uzyskanie odpłatnej porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Prawnicy **Fundacji Togatus Pro Bono** udzielają bezpłatnych porad prawnych w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej na terenie powiatów, z którymi Fundacja zawarła umowy.

Zapraszamy do zapoznania się z zasadami udzielania bezpłatnej pomocy prawnej.

Sprawdź, jak i gdzie uzyskać darmową poradę

www.fundacja.togatus.pl

